

MANİSA İL MERKEZİNDE KEŞFEDİLEN POLYAGONAL DUVARLARIN SİPYLOS MAGNESİASI'NIN ERKEN DÖNEMİ İLE İLİŞKİSİ

Umut M. DOĞAN*

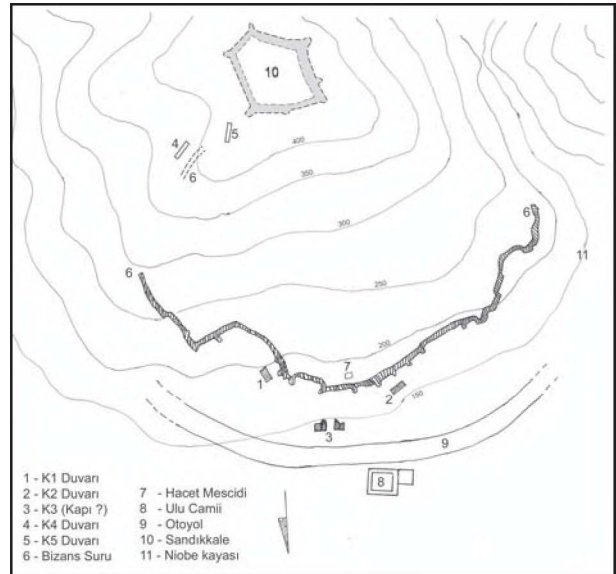
Tarihin her döneminde Orta Anadolu'yu Ege kıyılarına ulaştıran önemli yollar üzerinde bulunan Gediz Ovası'nda kurulmuş olan antik kentlerden birisi de Sipylos Magnesiası (Magnesia Ad Sipylum)'dır (Bugünkü Manisa) (Harita:1). Magnesia Ad Sipylum Kenti'nin merkezinin, çağdaş kentin güneyinde kalan Spil (Manisa) Dağı'nın (Antik: Sipylos) kuzey yamaçlarından biri olan Topkale Mevkii ve Sandikkale Tepesi'nde saklı olduğu, bu alanda bulunan arkeolojik veriler sayesinde uzun yıllardan bu yana bilinmektedir.

Manisa Kenti'nin İlkçağ tarihine dair bugüne kadar elde edilmiş olan bilgilerin önemli bir kısmı Antik Çağ mitoslarına dayanmaktadır. Bölgenin, İlkçağ boyunca öne çıkan önemi nedeniyle antik yazarların da sıklıkla sözünü ettiği Magnesia Kenti hakkındaki arkeolojik veriler ne yazık ki azdır¹.

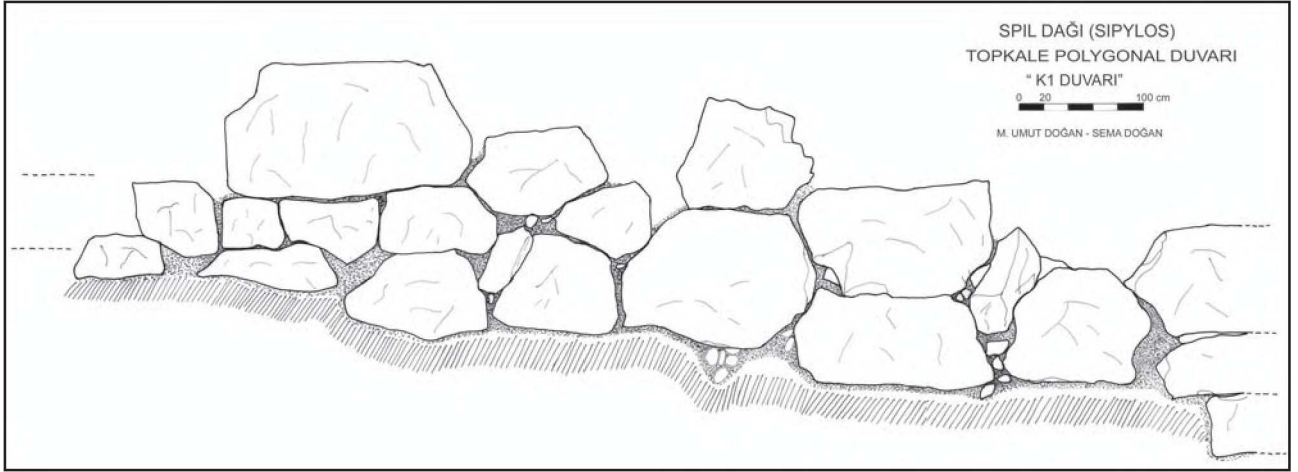
Magnesia Ad Sipylum Kenti'nin kalıntılarını barındıran ve doğuda Tabakhane Deresi, batıda ise Niobe Kayası'nın yanından akan Çaybaşı Deresi ile sınırlanan Topkale yamacının en yüksek kotunda bulunan ve surla çevrili olduğu anlaşılan alanın Eskiçağ boyunca kentin akropolis olarak kullanıldığı düşünülmelidir. Hem, halkın Sandikkale adıyla andığı bu alandaki iç kale surları hem de yamacın ovaya yakın güney eteklerinde kalıntıları bulunan

ve tepenin ovaya bakan tarafını kapatan dış kale surları, Geç Bizans Dönemi özellikleri gösterir². Ancak Topkale yamacı yüzeyinden ve Manisa Müzesi Müdürlüğü'nün yıllar önce bu alanda yaptığı küçük ölçekli kazılardan elde edilen bulgular, Topkale üzerindeki iskânın Hellenistik Döneme kadar indiğini göstermiştir ancak bu bulgular kentin Hellenistik Dönemdeki planı, sur sistemi vb. konularda bilgi vermekten uzaktır.

Magnesia Ad Sipylum Kenti'nin Hellenistik Dönem'de mi yoksa daha evvel mi kurulduğu tartışma konusudur. Arkeolojik araştırmaların yetersizliği ve daha erken bulguların bu-

Çizim: 1

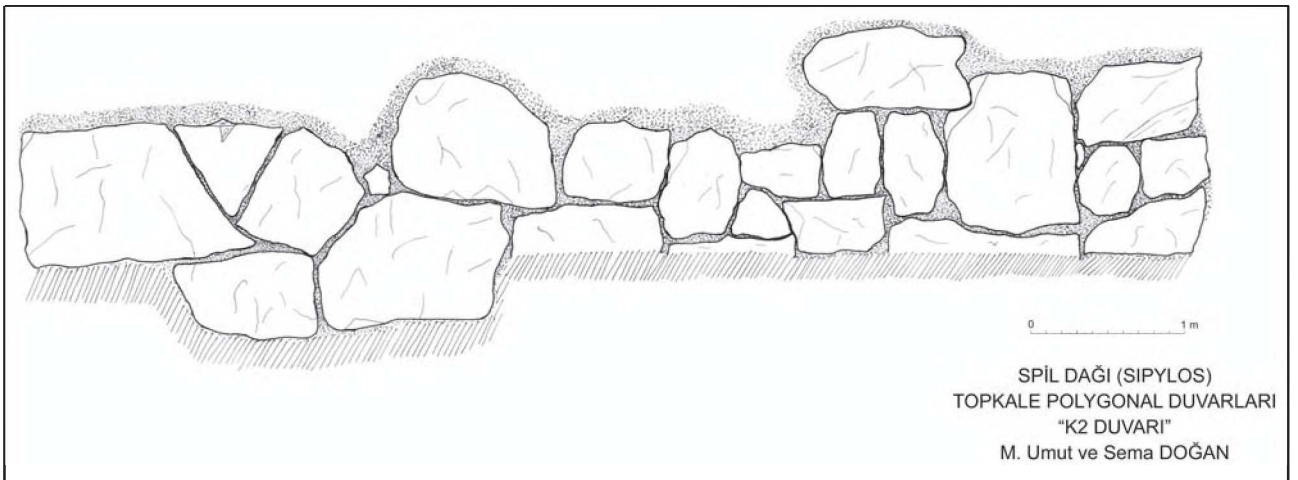
Çizim: 2

güne kadar ele geçmemiş olmasından dolayı Topkale'deki en erken yerleşim tabakalarının Hellenistik Döneme tarihlenebileceği yönündeki yargı değişmemiştir. Bu nedenle Magnesia Ad Sipylum Kenti'nin tarihsel süreçleri yazıya dökülürken Hellenistik Dönem öncesi hep yazılı kaynaklar ve mitolojik anlatımlar referans alınarak oluşturulmaya çalışılmıştır. Tepenin, ilk defa Hellenistik Dönemde tahkim edildiği ve Magnesia Ad Sipylum'un da Hellenistik Dönemde bölgede kurulmuş diğer kale yerleşmelerinden biri olduğu öne çıkarılmıştır³.

Ancak Hellenistik Döneme ait *Smyrna Yazıtında*, Sipylus Magnesiası'ndan söz ederken "Palai Magnesia = Eski Magnesia" ifadesinin kullanılması⁴, Mısır'daki Abydos Kenti'nde bulunan ve MÖ. 6. yüzyıla tarihlenmek istenen

bir başka yazıtta Sipylus Magnesiası'ndan Abydos'a giden bir kişinin adının geçmesi⁵ Magnesia Ad Sipylum'un kuruluş tarihine ilişkin bilgilerimizin ne kadar da az olduğunu göstermektedir. Bunun yanında MÖ. I. binyılın başlarından bu yana birçok antik kaynakta anlatılan Tantalıs Kenti, Tantalos, Pelops ve Niobe mitoslarının⁶ Sipylus çevresinde şekillenmiş olmasından yola çıkan araştırmacılar, Sipylus (Spil/Manisa Dağı) civarında, bu anlatımlara kaynaklık etmiş olabilecek türden güçlü bir III. ya da II. binyıl yerleşiminin er geç bulunacağına inanmaktadır⁷.

Manisa Kenti'nin erken dönemlerine ilişkin dolaylı verileri açıklayabilecek arkeolojik kalıntılar nerede saklıdır? Bu konudaki bilgi, çevrede yapılacak sistemli kazı ve araştırmalarda saklıdır. Öte yandan yerleşim için ol-

Çizim: 3

dukça uygun bir alan olan Topkale yamacında, Hellenistik Dönem öncesine inen bir yerleşimin olabileceği akla gelmektedir. Topkale'de varlığı bilinen arkeolojik tabakalanmanın Hellenistik Dönemden önceye gidebileceği yönündeki kuşkuğumuz dikkatimizin bu alanda yoğunlaşmasına neden olmuştur.

A) TOPKALE YAMACI POLYGONAL DUVARLARI

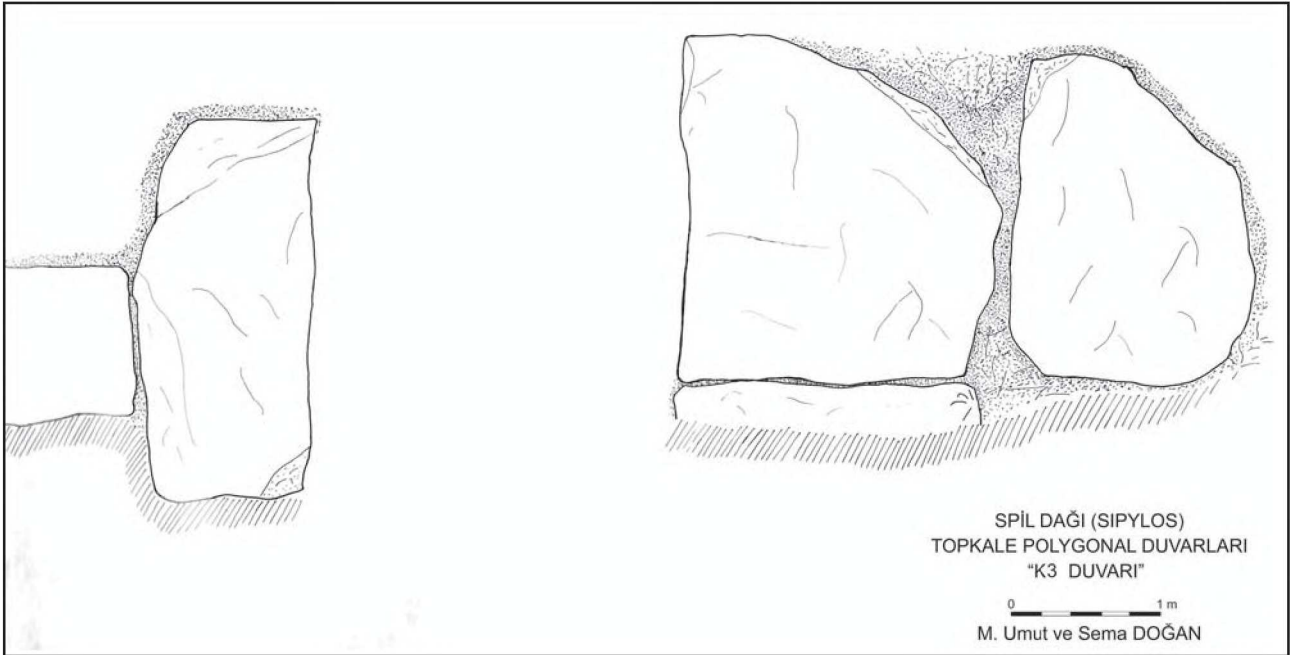
Günümüz Manisa kentinin güneyinde yükselen sırtın yamacında bulunan Ulucami ve külliyesinin hemen gerisinde, Karaköy Serti'nden başlayarak Spil Milli Parkı'na uzanan karayolunun güney yanında kalan Topkale yamacında, bugüne kadar dikkatle incelenmemiş bir grup duvar kalıntısı dikkatimizi çekmiş ve bu alanın yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini düşündürmüştür (Çizim: 1)⁸.

Birkaç kilometre uzunluğu ile Topkale yamacının kuzey eteklerinde kalıntılara rastlanan dış kale surlarının bazı bölümlerinin ön kısmında, genellikle onlara teras yapar biçimde duran söz konusu duvar kalıntıları, derz yerleri ve cepheleri kabaca işlenmiş farklı

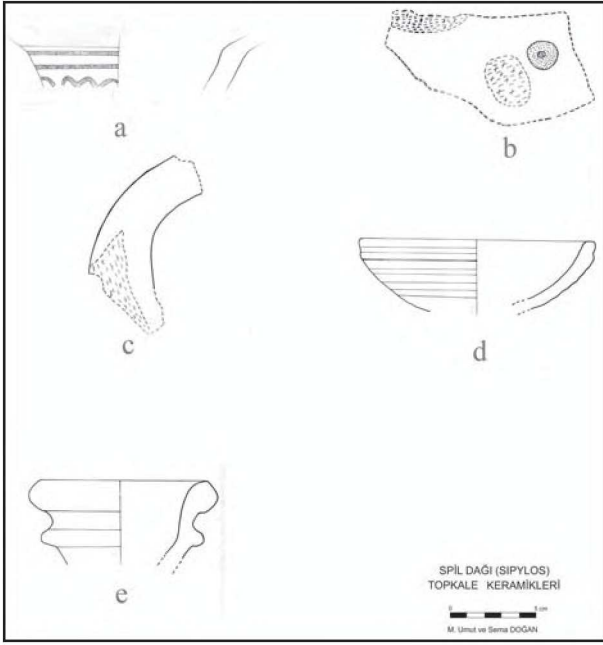
büyüklükteki taşların, aralarında bağlantı malzemesi olmaksızın dizilmesi ile oluşturulmuş bir tür polygonal duvar özelliği taşımaktadır⁹.

Sistematik bir araştırmadan ziyade, kısıtlı imkânlarla, günü birlik alan araştırmaları ve yerinde değerlendirme çalışmaları ile belgediğimiz bu duvarlar, oldukça geniş bir yüzölçümüne sahip olan yamacın birkaç farklı kısmında gözlenmektedir. Tanımlamada kolaylık sağlanması amacıyla, çizimi yapılan, tepenin farklı noktalarındaki polygonal duvar kalıntıları K1, K2, K3, K4 ve K5 kodları ile tanımlanmıştır¹⁰.

K1, K2, K3 duvarları Topkale yamacını ova yönünde kapatan ve büyük bir kısmı yıkık olan Bizans surlarının, yaklaşık doğu-batı doğrultudaki çağdaş otoyolun paralelinde uzanan bölümüne yakındır. Her üç duvar da dikkatli bakıldığında otoyoldan görülebilecek yakınlıktadır. K1 duvarı; dış kale surunun güneye doğru dönüş yaptığı yerde bulunan, günümüzde üzerinde metal levha halinde bir Türk bayrağı asılı olan ve hemen önünde de ışıklandırılmalı Atatürk portresi dikili olan kuzeydoğu kulesinin doğu önünde bulunmaktadır. K2

Çizim: 4

Çizim: 5

duvarı; dış kale surunun kuzeye bakan kısmında, Ulucami ile yaklaşık aynı doğrultuda tespit ettiğimiz duvar kalıntısıdır. K1 ve K2 duvarları, yaklaşık 3 m. kuzeyinde durduğu dış kale suruna bu alanda teras yapmaktadır. K3 koduyla tanımladığımız duvar kalıntısı ise, dış kale surlarından bağlantısız bir noktada, kuzeydoğu kulenin yaklaşık 10 m. kadar kuzeyindeki küçük kaya yarığının dibinde bulunmaktadır. K4 ve K5 duvarları, Sandikkale'nin (iç kale) kuzey-doğu eteklerinde, yani yamaçın daha yukarı seviyelerinde tespit edilmiştir. Yaklaşık kuzey-güney doğrultuda olan K4 duvarı, sarp bir yamaç üzerindedir. K4 duvarı da yaklaşık 3 m. gerisinde (batı), ona paralel olarak devam eden ve günümüze yalnızca temel izleri gelebilmiş olan dış kale surlarının önünde teras vazifesi görmektedir (Çizim: 1).

K1 duvarı, geç dönem dış kale surunun, güneye doğru dönüş yaptığı yerdeki kuzeydoğu kulesinin doğu önünde bulunmaktadır (Resim: 1; Çizim: 2). Bizans Dönemi surunun önündeki ortalama 4 m. genişliğindeki terası sınırlayan K1 Duvarı, yaklaşık 10 m.'lik uzunluk ve 3.20 m. kadar korunmuş olan yüksekliği ile anıtsal bir görünüme sahiptir. Kabaca işlenmiş kyklo-

pik tarzdaki blokların basit derz uyumları ile birbiri üzerine oturduğu K1 duvarında, bazı taşların üst yüzeylerinde kabaca düzeltmeler yapılarak üst sıra taşına yatak açıldığı gözlemlenebilmektedir. Kuzey-güney doğrultuda uzanan duvarın kuzey yanındaki ana kaya üst yüzeylerinde görülen kaba işçilikler, duvarın kuzeye doğru devam ettiğine işaret eden duvar yatakları olmalıdır.

K2 duvarı; dış kale surunun kuzeye bakan kısmında, Ulucami ile yaklaşık aynı doğrultuda tespit ettiğimiz duvar kalıntısıdır (Resim: 2; Çizim: 3). Bu duvar da, yaklaşık 3 m. kuzeyinde durduğu dış kale suruna bu alanda teras yapmaktadır. Kyklopek nitelikli bloklar yanında daha küçük ölçekli taşların da kullanıldığı K2 duvarı, bu özelliği nedeniyle, yukarıda tanımladığımız K1 duvarı kadar anıtsal bir görünüm verememektedir. Kyklopek bloklar arasında yer yer kullanılan küçük taşlar ile derz uyumu sağlanmaya çalışılmış olan K2 duvarında da blokların cephe ve yan yüzlerinde ince işçilik gösteren bir düzeltme yapı-

Harita: 1

madığı izlenmektedir. Korunabilmiş yaklaşık 5 m. uzunluk ve 2 m. yüksekliği ile günümüze gelebilmiş olan doğu-batı yönlü duvarın, doğu yanındaki ana kayanın üst yüzeyinde kabaca işlenmiş olan duvar yatağı, orijinalinde devam eden duvarın zamanla yıkılmış olduğunu kanıtlaması açısından önemlidir.

K3 koduyla tanımladığımız duvar kalıntısı ise, dış kale surlarından bağlantısız bir noktada, kuzeydoğu kulenin yaklaşık 10 m. kadar kuzeyindeki küçük kaya yarığının dibinde bulunmaktadır (Resim: 3; Çizim: 4). Güneyde Topkale Yamacı'nın başladığı alanda, milli parka giden karayolunun hemen üst yanında bulunan ve bugün halka açık mesire yeri olarak da kullanılan düzlüğün kuzey ucunda yer alan K3 duvar kalıntıları, K1 ve K2 duvarlarına oranla daha özenle işlenmiş kyklopik bloklardan oluşmaktadır. Alandaki yoğun moloz ve çöplük birikintiye rağmen anlaşılabilirdiği kadarıyla, K3 kalıntılarını oluşturan blokların kuzey-güney yönlü küçük bir giriş oluşturduğu akla gelmektedir(?). K3 kalıntılarının oluşturduğu küçük aralığı kuzey tarafta karşılayan yüksekçe bir ana kayanın batı (iç) yüzündeki kaba düzeltme izleri, K3 kalıntılarının bir tür geçit olabileceği yönündeki kuşkuymuzu güçlendirmiştir.

K4 duvarı korunagelmış olan yaklaşık 2.5 m. yükseliği ve 4 m.'lik genişliği ile, tepenin aşağı yamaçlarındaki K1 ve K2 duvarları gibi dış kale surları önünde teras duvarı olarak durmaktadır (Resim: 4). K5 koduyla tanımladığımız duvar sırası ise K4 duvarının yaklaşık 20 m. güneydoğusunda, Sandikkale'nin kuzey eteklerini kaplayan ağaçlık alanın içindedir (Resim: 5). Yamaç üzerinde kuzey-güney doğrultuda devam eden K5 duvarları yaklaşık 6 m.'lik uzunluğu izlenebilmektedir. Ancak bu duvar sırasının sadece güney ucundaki bölümde ikinci sıra bloklar korunagelmış, diğer kısımlarda ise daha çok ilk sıra bloklar belirli bir düzende izlenebilmektedir. K5 duvarının

Resim: 1

yüzeyde izlenebilen güney ucundaki blokları üzerindeki basit düzeltmeler, duvarın yükseldiğini kanıtlaması açısından önemlidir (Resim: 6). Yamacın yukarı kotlarında tespit edilen K4 ve K5 duvarları da duvar tekniği ve işçilik açısından yamacın aşağı seviyelerindeki diğer üç duvar kalıntısı ile bir bütünlük göstermektedir.

Özellikle, kent merkezine yakın olan K1, K2, K3 duvarları üzerinde yoğunlaştırdığımız çalışmalarda, bu üç duvar kalıntısının birleşebilecek bir hat üzerinde olduğu dikkatimizi çekmiştir. Özellikle K2 duvarının doğu uzantısında ve K1 duvarının kuzey uzantısında bulunan ana kayalar üzerindeki düzeltmeler devam eden duvarların zaman içinde yıkılmış

Resim: 2

Resim: 3

olabileceğini akla getirmektedir. Ayrıca K5 koduyla tanımladığımız duvar kalıntılarının belirgin bir sıra oluşturması, birbirinden farklı alanlarda belirlenebilmiş bu duvarların bir bütünün parçaları olabileceğini akla getirmektedir.

Kyklopik nitelikli blokların kabaca işlenerek tahkimat ve teras duvarlarında kullanılması geleneği MÖ. 2. binyılda ve MÖ. 1. bin yılın ilk yarısında Ege'nin iki yakasında birden karşımıza çıkmaktadır¹¹. Farklı biçimlerde işlenmiş polygonal duvarların da Batı Anadolu'da özellikle MÖ. 6. yüzyıldan itibaren Hellenistik Dönem içlerine kadar kullanıldığı bilinmektedir¹².

K2 duvarı, yer yer küçük taşlarla desteklenmiş olması ile Kaunos Antik Kenti yakınlarında tespit edilen ve Arkaik Dönem ya da öncesine ait olduğu düşünülen¹³ kyklopik duvar kalıntısı ile eşleştirilebilir. Ayrıca, Kuşadası-Davutlar arasındaki karayolunun kenarında bulunan Ilıcatepe kyklopik duvarları da¹⁴ Topkale K1 duvarı ile benzerlik göstermektedir. Topkale'de tespit edilen, kabaca işlenmiş kayalardan oluşan duvarların başka ya-

Resim: 4

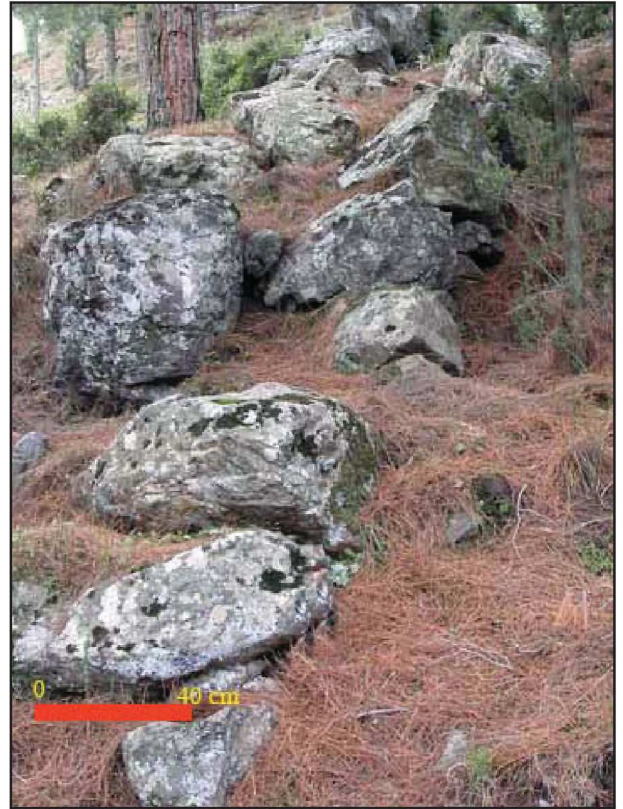
kın benzerlerine ise Karia Bölgesi'ndeki bazı kentlerin sur sisteminde rastlamak mümkündür. Gümüşlük Kasabası'nın 3 km. güneydoğusunda bulunan Bozdağ üzerinde kurulu olan ve Eski Myndos olarak tanımlanan yerleşimdeki, MÖ. Erken 4. yüzyıldan önceye ait olması gerektiği önerilen¹⁵ surlar Topkale K1 ve K2 duvarları ile büyük bir benzerlik gösterir. Myndos'un kurulu olduğu yarımada üzerinde, surlardan bağımsız bir noktada duran, A. Tırpan'ın Leleg tipi duvar olarak tanımladığı, kabaca düzeltilmiş iki blok ve sur sisteminin sarp yamaçları izlemesi ile de Topkale'yi hatırlatan Theangela yerleşiminin erken dönem surları Topkale K3 kalıntıları ile eşleştirilebilir. Bunlar dışında Batı Anadolu'daki farklı kentlerden, Topkale polygonal duvarları ile karşılaştırılabilecek örnekler bulmak mümkündür. Teos akropolünün güney eteklerinde karşımıza çıkan, cepheleri kaba işlenmiş kyklopi bloklerden oluşan Arkaik sur kalıntıları, Leodikeia'nın Hellenistik Dönem surlarının alt sırasını oluşturan polygonal duvarlar ve MÖ. 4. yüzyıl Smyrna'sının etrafını çeviren surdaki işçilik özellikleri Topkale polygonal duvarlarının en yakın benzerleridir.

Topkale polygonal duvar kalıntılarının bir kısmının, geç dönem surlarının önünde teras oluşturuyor olması ve bazı taşlarının ise yer yer geç dönem surunun temel ve alt sıra duvarlarında da tespit edilmiş olması, polygonal duvar malzemesinin yeniden kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Topkale polygonal duvarlarının, günümüze harabe halinde de olsa ulaşabilmiş olan Bizans ve olasılıkla onunla aynı planı izleyen Roma Dönemi dış kale sur sisteminden daha erken bir tarihe verilebileceği yönündeki kuşkuğumuz dikkate alınır, sözü edilen dışkale surlarının inşasında yer yer polygonal duvarların konumlarının referans alındığı ve bu duvarların sur önü teraslamalarında kullanıldığını düşünmek yerinde olacaktır.

B) TOPKALE POLYGONAL DUVARLARININ İNCELENMESİ ÇALIŞMALARI KAPSAMINDA YAMACI ÜZERİNDE TESPİT EDİLEN HELLENİSTİK DÖNEM ÖNCESİ YÜZEY KERAMIĞI

Manisa İl Merkezi, Topkale Mevkii'nde yaptığımız kısa süreli araştırma gezileri sırasında yüzeyde bulunan bazı keramikler de incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma ile Topkale üzerinde olabilecek, Hellenistik Dönem öncesine ait yerleşim olasılığına dair bazı ipuçları ve yukarıda tanımlanan polygonal duvarların analogik karşılaştırmalarına dayalı tarihlendirilmesini destekleyecek keramik bulgu aranmıştır.

K1 duvarının önündeki yamaçta ve K1 - K3 duvarları arasında kalan, yağmur suyu molozlarının biriktiği patika yolda yoğunlaştırdığımız gözlemler sırasında Hellenistik Dönem öncesine tarihlenebilecek az sayıda keramik parçası yerinde temizlenmiş ve belgelenmiştir.

Resim: 5

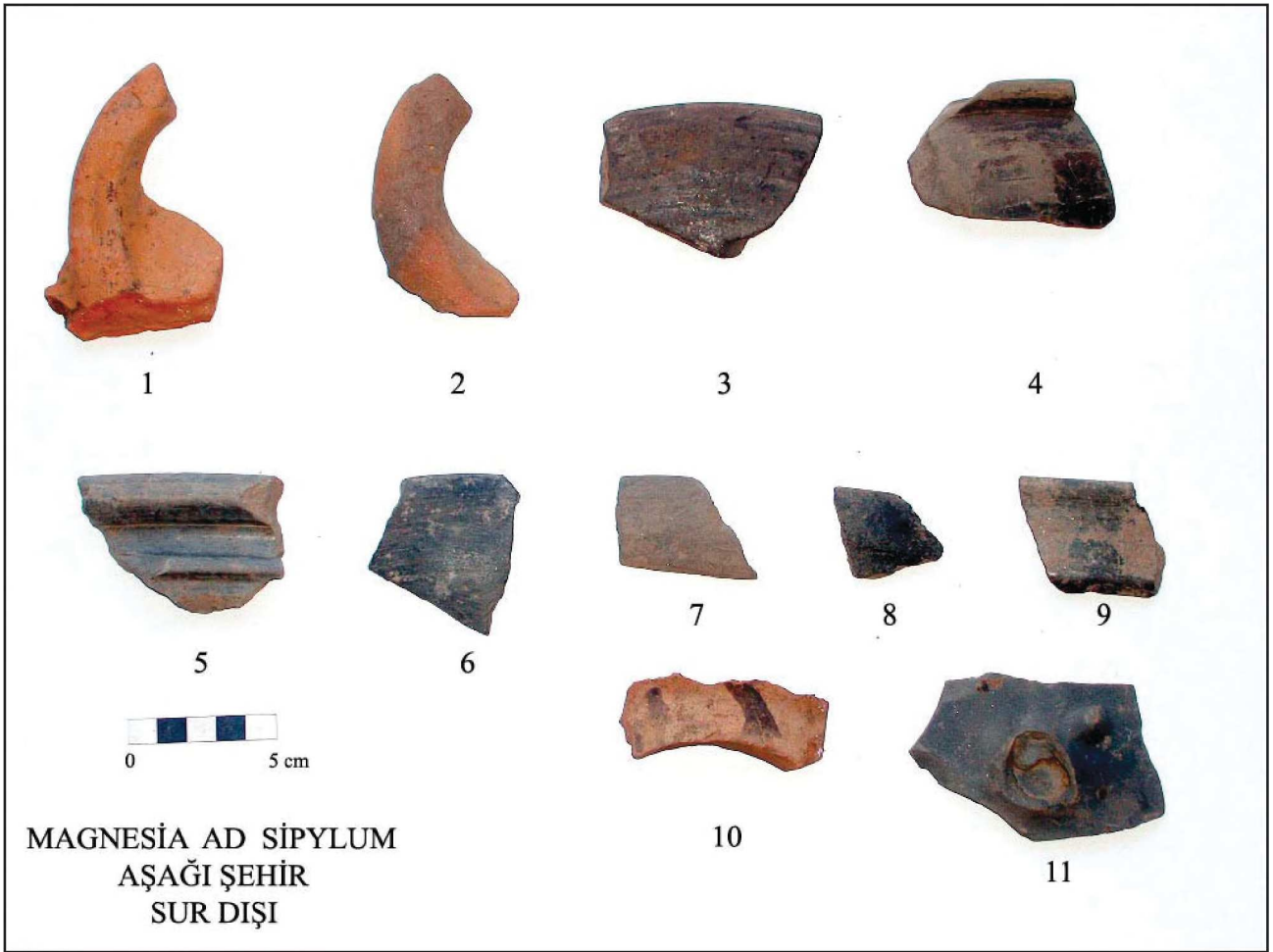

Resim: 6

Topkale'de tespit ettiğimiz az sayıdaki gri mal arasında bulunan yumrucuklu gri gövde parçasının (Resim: 7/ no:11; Çizim:6/e) paralelleri Edremit Körfezi, Troia, Daskylaion, Larisa, Midas kent ve Thassos gibi geniş bir alanda karşımıza çıkmaktadır ve bu mallar Geç Tunç-Erken Demir Çağı geçiş süreci malzemesi olan Buckel keramiğinin Arkaik Dönemdeki çark yapımı taklitleri olarak düşünülür¹⁶.

Kurşuni gri hamurlu bir ağız kenarı parçası, üzerindeki derin olmayan yiv sıraları ile MÖ. 5-6 yüzyıla tarihlenen metal taklidi Lydia mallarını hatırlatır¹⁷ (Resim: 7/ no:3; Çizim: 5/d). Yine yüzeyde tespit ettiğimiz gri hamurlu bir krater ağız da form özelliği açısından MÖ. I. Binin ilk yarısına ait mallarla eşleştirilebilir¹⁸ (Resim: 7/ no:5; Çizim.: 5/e).

Bulgular arasındaki tek boyalı malzeme olan bir kaba ait omuz parçası ise tipik Lydia keramiği özelliği göstermektedir. Devetüyü hamurlu bu boyun parçasının dış yüzeyinde, açık devetüyü astar üzerine kalın, kırmızımsı kahverengi bir bant izlenmektedir. Bant üst yanında ise kahverengi boya ile yapılmış iki sıra paralel çizgi ve en üst sırada da yine kahverengi boyayla dalgalı çizgi bezemesi vardır (Resim: 8; Çizim: 5/a). Benzer vazo süsleme geleneğinin MÖ. I. binyıl başlarında, özellikle de ikinci çeyreğinde Anadolu'nun batısında, Adalar'da, Kıta Yunanistan'da yaygın olduğu bilinmektedir. Söz konusu parça, altın renkli mikaya sahip hamuru ve bezemesiyle Sardes kazılarında tanıdığımız Lydia Bölgesi bikrom keramik grubu içinde değerlendirilir ve M.Ö. 7-6. yüzyıla tarihlendirilir¹⁹.

Resim: 7

Yine Topkale yamacı yüzeyinde karşımıza çıkan iki adet yatay kulp örneği de (Resim: 7/ no: 1 ve 2; Çizim: 6/f) hamur ve astar özellikleri ile bölgenin Arkaik dönem malları arasında örnek bulur²⁰.

Belgeleme çalışmaları içinde değerlendirdiğimiz keramik buluntular arasında bulunan dışa dönük dudaklı, yatay yivli gri ağız parçası (Çizim: 6/g) ise Akhisar Bölgesi araştırmaları, Badem Gediği, Ulucak, Panazteze kazılarında elde edilen MÖ. II. binyıl malları ile eşleştirilebilir²¹. Ancak bu ünik parçanın Orta / Geç Bronz Çağ'a tarihlendirilmesi konusunda bu aşamada kuşku davranmak gerektiğini düşünüyoruz.

SONUÇ

Batı Anadolu'daki sistemli kazı ve araştırmalar arttıkça bölgenin eskiçağ tarihi yeniden

gözden geçirilecektir. Yine bu sayede Aşağı Gediz Havzası'nın tarihi- jeopolitik açısından önemi daha da belirgin olarak hissedilecektir kuşkusuz.

Yerel nitelikli bazı araştırmaların referansları ile keşfedilen Topkale polygonal duvarlarının, Spil (Manisa) Dağı ve çevresindeki arkeolojik birikim açısından önemi kesinlikle tanımlanmalarıdır. Bir çeşit ön rapor niteliğinde hazırladığımız bu çalışma ile öncelikle, tespit edilmiş olan polygonal duvarların ve çevresinde belirlenen bir grup keramiğin arkeoloji literatürüne sokulması ve tartışılması amaçlanmıştır.

Bilindiği üzere, tabakasından ele geçirilmiş küçük buluntu veya keramik ile desteklenmeyen, kaba işçilik gösteren bir duvarı tarihlemek zordur. Bu nedenle, tipolojik karşılaştı-

tırmalar benzer duvarların, bölgede Arkaik Dönemden Erken Hellenistik Döneme kadar olan bir sürece tarihlendiğini gösteriyor olsa bile arkeolojik kazılar yapılmadan, Topkale polygonal duvarlarının kesin tarihlemesini yapmak, alandan ele geçen Hellenistik Dönem öncesi keramiğinin bu duvarlarla ilişkilerini saptamak zordur.

Ancak bu çalışmayı tartışmaya açık önemli birkaç soru ile tamamlamak doğru olacaktır kanısındayız: Birincisi, Topkale polygonal duvarları kentin Hellenistik Dönem sur sistemi ile bir ilişkisi olabilir mi? Özellikle, Leodikeia Hellenistik surlarının altında tespit edilen benzer duvarlar, Topkale polygonal duvarlarının, bu tepe üzerinde kurulu olan Magneisia Kenti'nin Hellenistik Dönem tahkimatı konusunda fikir verebileceğini akla getirmektedir.

İkinci soru ise şudur: Bugüne kadar Hellenistik Dönem öncesine dair arkeolojik veriye rastlanmamış olan Sipylos Magnesiası'nın erken dönemleri de mi bu tepe üzerindeydi? Alanda, yüzeyden toplanılan az sayıdaki günlük kullanım kabına ait parçanın Arkaik Dönem özelliği göstermesi ve en önemlisi de, birkaç günlük gezi sırasında yüzeyde Lydia keramiği tespit edilmesi önemlidir. Bu sonuç Topkale üzerinde Hellenistik Dönem öncesine inen

Resim: 8

bir kullanıma işaret etmektedir. Ancak bu kullanımın niteliği ve sınırları konusunda ayrıntılı bir yorum için erkendir. Buna rağmen, Topkale'deki Arkaik Dönem bulguları, Lydia egemenliği sırasında Topkale yamacının kullanıldığı göstermektedir. Topkale üzerindeki ilk yerleşimin, sanıldığı gibi Hellenistik Dönemde değil Demir Çağı başlarında kurulduğu akla gelmektedir.

Topkale Antik Çağ boyunca, ova üzerindeki olası bataklıklardan kaynaklanan sağlık problemlerinden uzak ama bunun yanında ovanın sağlayacağı tarımsal faaliyetler açısından da bir o kadar avantajlı bir noktada bulunan bir yamaç yerleşmesi olarak Demir Çağı başlarından Ortaçağ içlerine kadar kullanım görmüş olabilir.

Spil (Manisa) Dağı üzerinde ya da çevresinde kurulduğuna inanılan Tunç Çağı yerleşmesine dair veriler de Topkale yamacı üzerinde saklı olabilir mi? Topkale yamacı üzerinde, yaklaşık 7 km. doğusunda bulunan Akpınar ana tanrıça kabartması çevresindeki kutsal alan ile bağlantılı bir Tunç Çağı - Demir Çağ yerleşim alanı gelişmiş olabilir mi? Bu soruların yanıtı için bölgedeki sistematik araştırmaların artmasını beklemek gerekir ancak kuşkusuz ki bundan da önce her geçen gün daha çok tarihi mirasın ve bilginin talanına sebep olan yöredeki kaçak kazıların önüne geçilmek zorundadır.

SUMMARY

Magnesia ad Syplum' history of pre-hellenistic age mostly depends on mythological narratives and it has not been proved yet with archaeological evidence. On the other hand some wall and pottery fragments worth to illuminate earlier periods of Magnesia ad Syplum, have been specified among ancient ruins which lay on the slopes south of today's Manisa.

Some polygonal walls were spotted at different points of Topkale have a common typology with some 4th. cent.BC. fortification walls of Western Anatolia. Most of them are walls of an embankment terrace for a medieval castle on Topkale.

During research on Topkale -where Magnesia ad Spylum was founded- some pottery fragments were found in a short distance to each other. Most of them have gray clay and might have been served as daily household wares. Among which a little number may shed light on settlement' pre-Hellenistic Period. Particularly the knobbed fragment is comparable to the region' Early Iron Age finds and to some archaic samples known from Lydian excavations are important for city' earlier history.

NOTLAR

* Umut M. DOĞAN, Arkeolog - Aphrodisias Müzesi Aydın/TÜRKİYE.

Makalenin yayına hazırlanmasındaki katkıları için Baran Aydın'a teşekkür ederim.

¹ Bölgenin Eskiçağ tarihine ışık tutan birkaç araştırma için Bkz. AKŞİT, 1981; FOSS, 1979, 277-320; HUMANN, 1888, 22 - 32; BOSSERT, 1942; GÜTERBOCK, 1956, 53 - 56.

² FOSS, 1979, 307; Krş. MERİÇ, 1988, Res. 10, 11.

³ JONES, 1961, 45.

⁴ IHNKEN, 1978, 42, 44.

⁵ IHNKEN, 1978, 160. : AKŞİT, 1981, 47, 48.

⁶ Bu Mitolojik anlatım için bkz.: A. ERHAT, *Mitoloji Sözlüğü*, 1772, 357, 358. ; *Lexikon der Alten Welt*, Zürich,

1965, 2978. ; *Der Kleine Pauly*, Band: 5, München, 1975, 512.

⁷ AKŞİT, 1981, 26, 27, 28.; JAMES, 1995, 224, 248.; Ayrıca genel bir değerlendirme için bakınız: M. Umut DOĞAN, "Spil (Manisa) Dağı ve Kuzey Yüzündeki Arkeolojik Veriler" *Bilim ve Ütopya*, Mart 2003, s. 68-72.

⁸ Bu keşifte, söz konusu duvar kalıntılarında birinin fotoğrafına, arşivinde rastladığımız araştırmacı Sayın Ali Haydar Aksakal'ın payı büyüktür. Kendisine teşekkürü borç bilirim.

⁹ Farklı işçilik gösteren poligonal duvarlar için Bkz.: AKARCA, 1972, 196 vd.; SCRANTON, 1939, 45 vd. ; SCRANTON, 1941, 68 vd.

¹⁰ Alan araştırmalarımız sırasında ve duvarların çiziminde yardımlarını esirgemeyen eşim, Sanat Tarihçi Sema Gülsün Doğan'a teşekkür ederim

¹¹ Kıta Yunanistan'daki Mykenai, Gla ve Tryns yerleşimlerinin tahkimat duvarlarındaki M.Ö. II. binyıl kyklopik duvarları için ise bkz. BUCHHOLZ - KARAGEORGİS, 1973, Pl. 224/110, 224/111; RAU, 1957, 12, Taf. 47 Batı Anadolu'daki kyklopik bloklarla oluşturulmuş poligonal duvarlar için bkz.: BEAN-COOK, 1957, 89, Pl.17c, 20c, 21/e, RADTH, 1970, 23, 73, Taf. 10/1, 1172, 19/2; RADTH, 1973, 334.; TIRPAN, 1987, 171, Res. 10

¹² AKARCA, 1972, 196. ; ERDOĞAN, 1991, 66. ; SCRANTON; 1941, 68, 69.

¹³ ÖĞÜN-IŞIK, 2001, Resim: 128.

¹⁴ Prof. Dr. Recep Meriç, bölgede yaptığı bir yüzey araştırması sırasında gözlemlediği ve belgelediği ancak yayınlamadığı Ilıcatepe kyklopik

duvarlarının büyük olasılıkla M.Ö. II. bine ait olduğunu belirtmiştir. Oysa Şükrü Tül, aynı duvarların, MÖ.5 yüzyılda, Mykale Savaşı nedeniyle, deniz yönünden gelebilecek bir saldırıya karşı oluşturulmuş olabileceğini düşünmektedir. Özel sohbetler sırasında verdikle bu bilgiler için her iki bilim adamına teşekkür ederim. Ilıcaepe'de tarihlemeye yardımcı olacak yüzey keramiğine rastlanmayışının bu duvarların dönenme ilişkin yargıyı zorlaştırdığını da hatırlatmak gerekmektedir.

- ¹⁵ ERDOĞAN,1991, 262, Res. 374. ; TIRPAN, 1987, 97vd. ; BEAN, 2000, 114, Res. 31
- ¹⁶ TIRPAN, 1987, 99, Res. 124, Çiz., 63.
- ¹⁷ ERDOĞAN, 1991, 266, Res. 376.
- ¹⁸ ERDOĞAN, 1991, 171, Res. 250 - 253.
- ¹⁹ ERDOĞAN, 1991, 258, Res. 370.
- ²⁰ ERDOĞAN, 1991, 166, 167, Res. 245. AKURGAL, 1946, 55-81. ;
- ²¹ AKURGAL, 1983, 49-51.

KISALTMALAR

- AM : Mitteilungen Des Deutschen
Archaeologischen Institut.
Athenische Abteilung
- AS. : Anatolian Studies
- AST. : Araştırma Sonuçları Toplan-
tısı
- JHS : Journal Of Hellenistic
Studies
- TAD : Türk Arkeoloji Dergisi
- TTAED : Türk Tarih, Arkeologya ve
Etnografya Dergisi

- DTCF yay. : Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
Yayınları
- EÜ : Ege Üniversitesi
- İ.Ü. : İstanbul Üniversitesi
- Sos. Bil. Ens. : Sosyal Bilimler Enstitüsü
- TTK : Türk Tarih Kurumu
- Bkz. : Bakınız
- Çev. : Çeviren